

Zajímalo mě, jestli se dá v českém školství něco opravdu změnit

16.6.2025 - Lenka Penkalová | Nadační fond Eduzměna

Někdy jsou to malé krůčky, jindy obrovský skok. Školy na Kutnohorsku v posledních letech využívaly podporu od Eduzměny k tomu, aby se posunuly na cestě k lepšímu vzdělávání pro všechny děti. Konkrétní příběhy několika z nich natočil filmař Viliam Vala. Jeho pohledem můžou diváci nahlédnout do škol a školek v Kutné Hoře, Církvici, Uhlířských Janovicích a Jindicích a udělat si představu, co přesně Eduzměna nabízí a co to přináší ředitelům, učitelům, rodičům i dětem.

Vím, že jsi velkou část života prožil v Austrálii. Právě tam jsi vystudoval i film. Jak tě osud zavál tak daleko?

Za komunistů jsem chtěl z Československa pryč, ale tehdy to nešlo, pokoušel jsem se utéct přes ambasády, legálně se vystěhovat... nepustili mě ani do Jugoslávie. Navíc jsme ani já, ani moje sestra nesměli vystudovat, co jsme chtěli, měli jsme kádrový škráloup kvůli otci, který emigroval. Vojnu jsem sloužil u pétépáků a odešel jsem až po revoluci, kdy jsem se odstěhoval do Austrálie, kde otec žil. Jinak bych asi skončil někde jinde, možná v Kanadě, kde máme velkou rodinu.

Filmařem jsi chtěl být odjakživa?

Vůbec ne, já odmalička toužil být pilot. Sice jsem už tehdy fotil, ale o filmu jsem vůbec nepřemýšlel. Před odjezdem do Austrálie si ale můj otčím koupil videokameru, já to vyzkoušel a začalo mě to bavit. Pak jsem si v Austrálii pořídil vlastní a nepustil ji z ruky, no a v 26 letech mě v Melbourne vzali na filmovou školu. Tam jsem se potom vrhnul na animaci.

K animaci jsi nějak tíhnul už předtím?

Ne, to přišlo až během studia. Nejspíš jsem to začal zkoušet kvůli tomu, že v té době ještě moje angličtina nebyla nic moc. Takže jsem se třeba necítil na to, že bych se mohl bez problému domluvit s herci. Bylo to takové praktické rozhodnutí. Jakmile jsem to ale začal dělat, tak jsem se do toho zamiloval. Je to takové kouzlo, když vám pod rukama začne ožít neživá věc.

Hrála v tom nějakou roli česká tradice v animovaném filmu? Přece jen jsi asi vyrůstal s Trnkou, Týrlovou nebo Medvědy u Kolína...

Já sice dělám hlavně loutkovou animaci, ale nemyslím si, že zrovna tohle mě k ní přitáhlo.

Přemýšlel jsi tehdy nad tím, jestli se můžeš animací uživit?

To jsem neřešil, prostě mě to bavilo. Asi jediný, kdo ve velkém prorazil, byl tehdy můj spolužák, výborný výtvarník a scenárista Adam Elliot, který čtyři roky po škole dostal Oscara. A stal se takovým nekorunovaným světovým králem nezávislého loutkového filmu.

Jaké filmy jsi tehdy dělal?

Když jsem dokončil školu, tak jsem se dostal na prestižní filmový festival v Annecy. Měl jsem tam v

roce 1997 dva krátké filmy v soutěži. V Austrálii jsem dělal malé produkce a k animaci jsem se víc vrátil až potom, co jsme s rodinou přijeli zpátky do Česka. Přes kamaráda jsem se dozvěděl, že se tu připravuje nějaká velká produkce, tak jsem poslal režisérce svůj showreel a vzali mě. To byl film Myši patří do nebe. Krátce po jeho dokončení jsem začal pracovat na dalším velkém filmu, Život k sežrán. Zároveň jsem učil mezinárodní studenty na filmové akademii v Písku a teď jsem nově učitel i na dvou středních školách.

Tady využiju takový oslí můstek k tomu, abych se dostala k projektu, který máš na starosti v Eduzměně. Jde o krátké filmy, jakési příběhy škol na Kutnohorsku, které pro nás natáčís od loňského roku. Ovlivnila tě v tom nějak tvoje čerstvá zkušenost středoškolského pedagoga?

Myslím, že jsem teď asi mnohem shovívavější k učitelům, kteří jsou třeba přísnější (smích). Protože sám vidím, že nastavení pevných hranic je často potřeba. Hledám takovou zlatou střední cestu mezi přátelským přístupem a nějakým tlakem, který musím na studenty vyvíjet, aby udělali to, na čem jsme se dohodli.

Proč jsi vůbec kývl na naši nabídku jít do škol a natáčet, co se tam v posledních letech odehrálo v souvislosti s Eduzměnou?

O práci Eduzměny jsem díky osobním vazbám něco věděl hned od začátku projektu na Kutnohorsku. Hlavně asi rozhodlo to, že mě zajímalo, jestli se v českém školství dá něco opravdu změnit. Formovala mě zkušenost z Austrálie, kde chodily do školy moje děti a kde se do ní každý den těšily. A pak ten kontrast s Českem, ten šok, který tu děti zažily ze způsobu výuky a z toho, že viděly spolužáky, kteří si nevěřili a nebyli v pohodě.

V naší videosérii jsi zároveň scenárista, režisér i kameraman, a i když pracuješ s nějakým zadáním, ohledně konečného tvaru máš celkem volnou ruku. Jak ty filmy tedy doopravdy vznikají?

Kostra příběhu se rodí postupně, nepřicházím do školy s nějakou předem danou představou. Vzniká to organicky a v rozhovorech s ředitelem nebo ředitelkou, učiteli, průvodci škol.

Je něco, co tě při natáčení obzvlášť zaujalo, překvapilo nebo zasáhlo?

Moc se mi líbilo to, jakou energii měli někteří z pedagogů, se kterými jsme natáčeli. Bylo u nich vidět nadšení a zároveň jsem zaregistroval, jak si dokážou zjednat respekt a současně být k dětem laskaví. Každopádně jsem pochopil, že se na Kutnohorsku Eduzměně podařilo udělat velký kus práce, o tom teď nemám pochyby.

<https://www.eduzmena.cz/cs/aktualne/detail/zajimalo-me-jestli-se-da-v-ceskem-skolstvi-neco-opravdu-zmenit>